

Japan u razdoblju Sengoku

Kimer, Karlo

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:488600>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-30**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Dvopredmetni preddiplomski sveučilišni studij Pedagogije i Povijesti

Karlo Kimer
Japan u razdoblju Sengoku
Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Dubravka Božić Bogović

Osijek, 2017. godine

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za povijest
Dvopredmetni preddiplomski sveučilišni studij Pedagogije i Povijesti

Karlo Kimer
Japan u razdoblju Sengoku
Završni rad

Znanstveno područje Humanističke znanosti, Znanstveno polje Povijest,
Znanstvena grana Hrvatska i svjetska ranonovovjekovna povijest

Mentor: izv. prof. dr. sc. Dubravka Božić Bogović

Osijek, 2017. godine

SAŽETAK

Razdoblje Sengoku je povijesno razdoblje Japana koje je trajalo od početka Oninskog rata 1467. do proglašenja Tokugawe Ieyasua šogunom 1603. godine. Razdoblje je obilježeno neprekidnim međusobnim ratovima feudalaca za stjecanjem zemlje i bogatstva. Uzroci velike decentralizacije zemlje i autonomije feudalaca mogu se pronaći u prijašnjim razdobljima tijekom vladavine Kamakure (1185.-1333.) i Ashikaga šogunata (1336.-1573.). Kamakura šogunat postavio je civilne upravitelje provincija *shugoe*, a kako bi oni tijekom slabog Ashikaga šogunata postali vojni upravitelji, samoprozvani *daimyoi*. Borbe su trajale tijekom čitavog 16. stoljeća na svim područjima Japana te nisu imale međusobne utjecaje zbog dimenzije prostora. Građanski rat istaknuo je nekoliko poznatih vojskovođa kao što su Takeda Shingen, Uesugi Kenshin i Hojo Ujimasu, ali nijedan nije imao geografski strateški položaj niti snage za osvajanjem cijelog Japana. Japan je doživio brojne evolucije na području ratovanja, proizvodnje i administracije, ali i involucije na području društva. Japan se tada po prvi puta susreće s Europljanima i kršćanstvom, ali najvažnije s vatrenim oružjem. Geografski položaj priobalnog puta Tokaido, koji se proteže južnom obalom Japana od Kyota do Tokija, pokazao se presudnim jer upravo iz tog područja proizašli su trojica velikih ujedinitelja. Oda Nobunaga je započeo s ujedinjenjem, ali je u izdaji spriječen. Toyotomi Hideyoshi proveo je ujedinjenje, a Tokugawa Ieyasu završio i obnovio šogunat pod svojim imenom.

KLJUČNE RIJEČI: Japan, druga polovica 15. i 16. stoljeće, *daimyo*, šogun, rascjepkanost, građanski rat

SADRŽAJ

UVOD	1
1. O „ZEMLJI IZLAZEĆEG SUNCA“	2
2. POČETAK GRAĐANSKOG RATA.....	5
2.1. Oninski rat (1467.-1477.)	5
2.2. Sveopći rat	6
3. JAPANSKA FEUDALNA VOJSKA I RATOVANJE.....	9
3.1. Samuraji i put ratnika <i>bushido</i>	10
3.2. <i>Ashigaru</i> jedinice	11
3.3. <i>Shinobi</i>, ratnici iz tame	12
4. DOBA UJEDINJENJA	13
4.1. Oda Nobunaga	13
4.2. Toyotomi Hideyoshi	15
4.3. Tokugawa Ieyasu	17
5. KRAJ GRAĐANSKOG RATA	20
ZAKLJUČAK	22
LITERATURA.....	23

UVOD

Razdoblje Sengoku smatra se najturbulentnijim i najznačajnijim dijelom japanske povijesti, koja je u našoj historiografiji izrazito slabo istražena i pisana. Zbog toga, cilj ovog završnog rada je prikazati ključne događaje, procese i uzroke koje su dovele do *Sengoku Jidai*, tj. „doba zaraćenih država“. Tema je izabrana zbog moje ranije zainteresiranosti za japansku povijest, naročito za ranonovovjekovno područje, a upravo je to razlog za predstavljanjem zanimljive, neeuropske teme. Također, u časopisu studenata povijesti *Essehist* već sam pisao o ovoj temi, pod naslovom „Japan-Sengoku period“.¹ Na temelju toga odlučio sam proširiti tu temu u ovom završnom radu. Opsežnija literatura o japanskoj povijesti na hrvatskom jeziku su bila vrlo ograničena, samo se Božidar Pasarić bavio poviješću Japana, a knjiga Conrada Totmana je prijevod s engleskog originala. To je jedan od motiva zašto je nužno specijalizirati se za japansku povijest. Zbog toga većina literature proizlazi iz engleskog govornog područja gdje se Stephen Turnbull ograničio samo na razdoblje Sengoku.

Što se tiče sadržaja završnog rada, u prvom poglavlju nastoji se ukratko objasniti geografija Japana, njegova politička tijela i staleže u razdoblju Kamakura (1185.-1333.) te ranija povijest koja je presudna za događaje u razdoblju Sengoku. Tu se najviše posvetilo pozornost pojmu šogunata, tj. kako je nastala titula šoguna i koja su obilježja te titule. Isto tako bitno je i razumjeti zašto se Japan u 16. stoljeću nazivao srednjovjekovnim. Drugo poglavlje kreće s početkom razdoblja Sengoku, tj. s Oninskim ratom (1467.-1477.) i njegovim uzrocima te događajima, koji su pokrenuli proces razdvajanja. Nadalje, govori se o pojedinačnim ratovima između feudalaca u različitim dijelovima Japana te se objašnjava što je to proces razdvajanja. Kako su se ratovi odvijali u različitim vremenskim razmacima i područjima, bilo je teško kronološki pratiti tijek građanskog rata zbog dimenzije prostora, koja će se detaljnije objasniti. Treće poglavlje rezervirano je za japansko ratovanje gdje se govori o samom načinu ratovanja, oružju, tehnici te o vojnim jedinicama, o kojima se govori u posebnim potpoglavljima. Četvrto poglavlje predstavlja trojicu velikih ujedinitelja u razdoblju Sengoku te je svaki ujedinitelj obrađen u posebnom potpoglavljju gdje su se neki događaji, zbog međusobne povezanosti ujedinitelja, poklapali. Posljednje poglavlje je svojevrsni epilog razdoblja Sengoku i najavljuje događaje u japanskoj povijesti koji bi se mogli detaljnije obrađivati.

¹ Karlo Kimer, „Japan – Sengoku period“, *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti*, Vol. 7., br. 7., 2015., Osijek, 56.-60.

1. O „ZEMLJI IZLAZEĆEG SUNCA“

Japan ili „Zemlja izlazećeg sunca“ (jap. *Nippon* ili *Nihon*) je sustav otoka, tj. arhipelag koji se nalazi na krajnjem istoku Azije kao posljednje ili prvo civilizacijsko područje. Japan se sastoji od četiri glavnih otoka, a oni su Hokkaido, Honshu, Kyushu i Shikoku te još od manji priobalni otoci.² Kako je Honshu središnji i najveći otok, on je ujedno središte ključnih i turbulentnih događaja koji su se zbivali u japanskoj povijesti. Hokkaido je bio izoliran i naseljen uglavnom narodom Ainu te je bio nepovoljan za poljoprivredu i naseljavanje zbog oštre klime, a najmanji glavni otok Shikoku nije imao značajni politički ili geografski utjecaj na povijesne događaje.³ S druge strane tu je najzapadniji glavni otok Kyushu, koji je zbog svoje blizine Kine i Koreje bio pogodan za razvijanje trgovine i novih kulturnih utjecaja. Isto tako bio je i udaljen od centralnih vlasti na otoku Honshu, pa su zbog toga područja na otoku Kyushu imala visok stupanj autonomije sve od nastanka japanske države u 8. stoljeću do Meiji restauracije 1868. godine.⁴

Što se tiče geografskih obilježja Japan je izrazito planinska zemlja koja obiluje šumama, a naselja su se gradila na obalama mora, malobrojnim ravninama i pogodnim planinskim dolinama. Takva geografija Japana rezultat je sudaranja triju tektonskih ploča: Pacifičke, Filipinske i Euroazijske. Takvo trusno područje oblikovalo je način svakodnevnog života i razmišljanja Japanaca, prije svega mentalitet upornosti i napredovanja unatoč svakoj prepreci.⁵ Jedna od karakteristika japanske civilizacije je njezino povijesno zaostajanje za azijskim susjedima, prvenstveno za Kinom. Dok se kineska civilizacija razvijala nekoliko tisućljeća prije Krista, Japan je uspio stvoriti svoju ujedinjenu i centraliziranu državu tek početkom 8. stoljeća s prijestolnicom Nara.⁶ Novom prijestolnicom postaje Kyoto 794. godine, a tako će biti sve do kraja 16. stoljeća.

Razvoj državnih i društvenih institucija, karakterističnih za 16. stoljeće, počeli su se razvijati tijekom 12. stoljeća. Figura države je bio car, a to znači da je on službeno vladao Japanom, ali *de facto* nije imao civilnu niti vojnu vlast već samo simboličku i ceremonijalnu vlast. Car je morao voditi teške političke borbe s aristokratskim obiteljima koje su nastojale preko cara vladati. Sve do 12. stoljeća glavnu ulogu je imala obitelj Fujiwara koja je postupno gubila svoju moć na račun ratničkih klanova. Klanovi su bili svojevrsni japanski nacionalni identitet pošto su s vremenom sve više dobivali na važnost utječući na politiku Japana. Klan se uglavnom

² Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, Zagreb, 2010., 13-14.

³ Conrad Totman, *Povijest Japana*, Zagreb, 2003., 4-5.

⁴ R.H.P. Mason, J.G. Caiger, *A History of Japan*, London, 1997., 37.

⁵ Inazo Nitobe, *Bushido: Kodeks samuraja*, Zagreb, 2007., 125-126.

⁶ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 51.

sastojao od jedne plemićke obitelji koja je vladala određenom provincijom. Glava klana je ujedno bio i *shugo*, civilni upravitelj pokrajine te izvršitelj državne vlasti te nisu imali vojnog iskustva.⁷ Sa sve većim slabljenje carske i dvorske vlasti u Kyotu, počeli su jačati ratnički staleži i ratne vođe, koji nisu imali još civilnu vlast, ali su joj težili. Zbog toga izbija borba između dva najveća ratnička klana, Taira i Minamoto, koji su 1180. godine pokrenuli Gempejski rat. Rat je trajao do 1185. godine kada klan Minamoto pobjeđuje klan Taira i preuzima civilnu vlast smjestivši se u Kamakuri, znatno udaljenom gradu od Kyota. Vođa klana Minamoto Yoritomo postao je 1192. godine velikim šogunom, tj. veliki vojvoda carske vojske ili diktator čime je započela višestoljetna vladavina šoguna.⁸ Takav sustav vladavine gdje šogun ima vlast, a car samo simboličnu ulogu se naziva *bakufu*, tj. „vladavina pod šatorom“ koja će se zadržati do Meiji restauracije.

Kamakura šogunat se oslanjao na novopečeni vojni stalež zvan samuraji, koji su postajali upravitelji dodijeljenih imanja zajedno sa seljacima koji su boravili na tim posjedima. Taj proces rane feudalizacije nije započeo s Kamakura šogunatom već je započeo znatno ranije, s raspadom centralističkog administrativnog sustava kojim je upravljala aristokracija iz Kyota.⁹ Novi veleposjednički sustav se razvio sam iz sebe jer su se veleposjednici nastojali riješiti poreza koji im je nametnut, a potreba za novim obradivim površinama je bila sve izraženija zbog rasta stanovništva. Prijestolnica je oslobađala veleposjednike od poreza kako bi ih se potaklo na proširivanje novih obradivih zemljišta. Uskoro su veleposjednici počeli prisvajati neplodno zemljište, kamenjare, rijeke i močvare.¹⁰

Na takvim se zemljištima plaćao manji porez, a cijena imanja je konstantno rasla sve do te mjere da su siromašni zemljoradnici bili prisiljeni povjeriti svoju zemlju zemljoposjednicima, koji su se radovali toj praksi, ali su morali jamčiti za sigurnost zemljoradnika. Kako su seljaci bili i dalje slobodni, veleposjednici su tražili načine kako ih zadržati na novostečenim zemljištima jer radne snage je nedostajalo. Zbog nemira i nesigurnosti tijekom Gempejskog rata zemljoradnici i njihove obitelji su tražili sigurnost zemljoposjednika, koji su imali vlastitu vojsku te su zemljoradnici ostajali na njihovim imanjima. Zahvaljujući novom ekonomskom modelu Kamakura šogunat se uspio održati do 1333. godine, a u tom razdoblju Japanci su doživjeli invazije Mongole 1274. i 1281. godine koje su uspješno odbili.¹¹ U obrani zemlje šogunat je skupio platiti pobjedu jer je svojim vazalima i veleposjednicima obećao bogate

⁷ Isto, 76.

⁸ Miroslav Brandt, *Velika ilustrirana povijest svijeta 11: 1454-1600*, Rijeka, 1977, 5123.

⁹ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 76.

¹⁰ Isto, 77.

¹¹ Vojin Šantić, *Japan*, Beograd, 1961., 25.

nagrade, tj. podigao je kredit bez pokrića i jamaca. Kako više nije bilo ratnog plijena i zemlje za podijeliti, velik broj feudalaca je osiromašio, a Kamakura šogunat počeo gubiti utjecaj zahvaljujući spletkama klana Hojo, koji su bili regenti šogunima tj. *kanrei*. Slabost šogunata je htio iskoristiti car Go-Daigo koji se 1331. godine spremao na restauraciju carske vlasti, tzv. *Kemmu* restauracija. Za pomoć se obratio Ashikagi Takauju te su 1333. godine osvojili Kamakuru i srušili šogunat.¹² Sam car je podcijenio Takauja kojem nije bio cilj restauracija carske moći već uništenje klana Hojo i uspostavljanje Ashikaga šogunata. Takauji se 1338. godine proglasio šogunom te se smjestio u Kyoto, ali nije mogao zaustaviti sve veću želju za autonomijom svojih vazala i feudalaca. Njihov prvotni naziv je bio *shugo*, ali kako je ta funkcija postala nasljedna i kako su se feudanci sve više bogatili, počeli su se nazivati *daimyo*.

Tijekom druge polovice 14. stoljeća i prve polovice 15. stoljeća vlast i autoritet Ashikaga šogunata sve su više slabili i nestajali, a nastao je novi vakuum moći gdje više nije vladala feudalna disciplina već nemilosrdna ambicija za stjecanjem zemlje i vlasti pojedinačnih *daimyoo*.¹³ Društvena piramida se stoga sastoji od šoguna na vrhu, koji se oslanja na vjernost *daimyoo*, a dok su se oni oslanjali na samuraje. Sve dok je šogun imao potporu pojedinačnih *daimyoo*, njegova vlast je bila stabilna, ali Ashikaga šoguni nisu više mogli računati niti na *daimyoe* iz područja centralnog Honshua, a pogotovo iz perifernih dijelova.

Tako je počeo proces razdvajanja države na niz manjih državica, odnosno svaki klan u Japanu je ujedno bio i manje kraljevstvo, a svaki *daimyo* je bio kralj za sebe.¹⁴ Već sredinom 15. stoljeća održavali su svoje vojske (za obranu i za napad), određivali poreze, financirali projekte, gradili tvrđave i donosili vlastite zakone. Osim jačanja položaja *daimyoo*, uzrok slabosti *bakufua* je bilo ubojstvo šoguna Ashikage Yoshinorija od strane *daimyoo* Akamatsu Mitsusukea 1441. godine. Na vlast dolaze mladi šoguni od kojih je jedan Ashikaga Yoshimasa, koji je pao pod vlast ambicioznog *daimyoo* Hosokawe Katsumotoa. On će biti *kanrei* tijekom pedesetih i šezdesetih godina 15. stoljeća.¹⁵

¹² R.H.P. Mason, J.G. Caiger, *A History of Japan*, 138.

¹³ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, Oxford, 2002., 7.

¹⁴ Isto, 30.

¹⁵ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 167.

2. POČETAK GRADANSKOG RATA

Propadanjem Ashikage šogunata i centralne vlasti, ali i jačanjem feudalnih vojskovođa, proces razdvajanja je bio na samom vrhuncu. Sve do početka Oninskog rata 1467. godine u Japanu bilo je skoro 260 *daimyōa*, tj. postojalo je skoro 260 nezavisnih državnica koje su grabežljivo promatrale jedna drugu. U šezdesetim godinama 15. stoljeća postojala su dva najjača klana koja su mogli podići vojsku od 80 000 ljudi, a to su bili klan Hosokawa (regenti nad šogunom Yoshimasom) i klan Yamana. Tom godinom započinje razdoblje *sengoku jidai* ili „doba zaraćenih zemalja“.¹⁶ Sam naziv „doba zaraćenih zemalja“ često se koristi za nemirno razdoblje kineske povijesti tijekom 3. st. pr. Kr.

2.1. Oninski rat (1467.-1477.)

Sam rat je dobio naziv prema eri Onin za vrijeme cara Go-Tsuchimikada. „Kako bi spriječio moguće sukobe, osmi šogun Ashikaga Yoshimasa 1474. godine proglasio je da će onaj tko prvi započne borbe u Kyotu biti proglašen pobunjenikom protiv cara“.¹⁷ Sam šogun je znao kako će borbe buknuti u samom gradu i okolici te da će biti nemoćan, tj. da neće moći utjecati na vojne i političke prilike između klanova. Sama prijetnja cara uspijevala je prikriti sukob, ali tenzije između dva klana bile su toliko velike i neizdržive da su svoje vojske utaborili nedaleko od Kyota. Međutim, oba klana su čekali iskru koja će zapaliti središnji Japan.

Kako Ashikaga Yoshimasa nije imao potomka, nagovorio je svog mlađeg brata Yoshimija da napusti samostan i postane njegovim nasljednikom i suradnikom.¹⁸ Ipak, Yoshimasova žena Tomiko rodila je sina Yoshihisua te je on 1469. godine proglašen nasljednikom. Dakako, Yoshimi je bio uvrijeđen zbog tog čina te se udružio s klanom Yamana protiv svog brata, a Yoshimasa je morao potražiti potporu klana Hosokawe. Time je pozornica za početak rata uspostavljena. Već prije sukob je započeo tako što je Yamana Souzen krenuo s 80 000 samuraja i plaćenika na Kyoto, gdje ga je čekao Hosokawa Katamoto s 85 000 vojnika.¹⁹

Iskra je planula kada je Yamana Souzen doveo pojačanje od 20 000 vojnika, a Hosokawina palača je izgorjela do temelja, najvjerojatnije je bila vlastita sabotaža kako bi se pokrenuo rat. Tim činom i optužbom da su zapalili Hosokawinu palaču, klan Yamana je dobio neželjeni naziv pobunjenika. Sukob je izbio u srpnju 1467. godine te je Kyoto do kraja godine bio uništen. Vođe klanova umrli su 1473. godine, a u ratu nisu postigli nikakav cilj. Sa scene je iste godine odstupio i šogun Yoshimasa te predao vlast sinu Yoshihisi. Sam borbeni moral klana Yamana

¹⁶ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, 13.

¹⁷ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 107.

¹⁸ Isto, 107.

¹⁹ Isto, 108.

brzo je splasnulo jer zbog titule pobunjenika saveznici su ih redom napuštali. Tako je rat bjesnio sve do 1477. godine kada je Ouchi Masahiro, jedan od generala klana Yamana, zapalio dio Kyota i napustio grad čime je završio Oninski rat.²⁰ Ni Yamana ni Hosokawa u Oninskom ratu nisu postigli niti jedan cilj te su nakon toga još više oslabili, ostavivši prostor moći koji su drugi klanovi odmah uzeli u svoje ruke. „Oninski rat ostavio je u Japanaca gorak okus u ustima. Zapravo, bio je potpuno besmislen – materijalne štete i ljudske žrtve nisu služile ničemu“.²¹ Nakon rata carski dvor je još više ekonomski propao, budući da je ostao bez ikakvih prihoda. Dvorska je aristokracija preživljavala tako što se predstavljala kao zaštitnik trgovačkih i zanatskih udruženja, uz prikladnu naknadu. Međutim, najviše profita su ostvarili upravo ratni vojskovođe koji su nekontrolirano počeli osvajati jedni druge i prisvajati zemlju. Oninski rat otvorio je Pandorinu kutiju zbog koje će rat i nasilje trajati stoljeće i pol.

2.2. Sveopći rat

Ulaskom u 16. stoljeće proces razdvajanja je potpuno završen. U Japanu više nije postojala niti jedna osoba (šogun ili car) koja je imala nadzor i moć nad državom, koja više nije bila država već poprište stotinu malih polisa.²² Zbog toga treba spomenuti najznačajnije klanove čiji su pothvati i djela utjecale na japansku povijest, krenuvši od zapada prema istoku Japana. Na otoku Kyushu nalazili su se klanovi Shimazu i Otomo. Klan Shimazu je karakterističan po tome što je utemeljen još od razdoblja Kamakure šogunata, a trajao je do sredine 19. stoljeća kada su upravo oni predvodili carske trupe u Boshinskom ratu 1868. godine.²³

Klan Otomo je specifičan po tome što je bio prvi klan u Japanu koji je masovno prihvatio kršćanstvo. Naime, 1542. godine tri Portugalaca su se iskrcala na otok Tanegashimi, južno od otoka Kyushu. Nedugo zatim, isusovac Franjo Ksaverski je 1549. godine posjetio klan Shimazu te je ubrzo sve više Portugalaca i misionara dolazilo u Japan zbog trgovine i širenja kršćanstva, prvenstveno na otoku Kyushu.²⁴ Nadalje, na otoku Shikoku nalazi se jedan značajan klan, a to je klan Chosokabe koji su smatrali da su porijeklom od kineskih careva. Na zapadnom dijelu Honshua je klan Mori, koji će imati značajnu ulogu tijekom 16. stoljeća, ali kao i Shimazu tijekom Boshinskog rata. Sve do središnjeg Japana nije postojao snažan i značajan klan, ali nedaleko od Kyota nalazio se klan Hattori, specifičan po uporabi nindža ili *shinobija* kao glavne

²⁰ Conrad Totman, *Povijest Japana*, 168-169.

²¹ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 109.

²² George Elison, Bardwell L. Smith, *Warlords, Artists and Commoners: Japan in the Sixteenth Century*, Honolulu, 1981., 7-9.

²³ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, 35.

²⁴ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 142-143.

vojne jedinice.²⁵ Dalje prema istoku, na južnom priobalju su klanovi Oda i Imagawa, o čijim će se sukobima govoriti detaljnije. Zatim prema sjeveroistoku su klanovi Takeda i Uesugi, čije je rivalstvo postalo legendarno. U nizini Kanto (gdje je smješten današnji Tokio) nalazi se klan Hojo, a na krajnjem sjeveru Japana je klan Date, koji je također sudjelovao u Boshinskom ratu, ali na strani šogunskih snaga. Kako je bilo brojnih sukoba i ratova između tih klanova, teško je prikazati ih sve. Ipak, za razumijevanje razdoblja Sengoku potrebno je uvesti dvije dimenzije procesa razdvajanja i samih ratova. Prva je dimenzija vremena koja pokazuje koliko su se japanske vojske i *daimyoi* razvili i unaprijedili u kratkom razdoblju, prije svega na području taktike, naoružanja i upravljanja zemljom, koju su periodično stjecali osvajanjem.²⁶

Druga je dimenzija prostora koja pokazuje kako događaji na jednom području Japana nemaju nikakav utjecaj na događaje u ostatku Japana. Tako će ratovi na otoku Honshuu imati minimalan ili nikakav utjecaj na otoke Kyushu i Shikoku te obratno.²⁷ Prvi klan koji je pokrenuo značajnu ekspanziju je klan Hojo iz provincije Izu. Pod vodstvom Ise Souna bivša prijestolnica Kamakura je osvojena 1512. godine te je provincija Sagami bila pod njegovom kontrolom, a uz to je promijenio ime klana iz Ise u Hojo.

Njega je naslijedio Hojo Ujitsuna koji se borio protiv klanova Imagawe i Takede, a osvojio je provinciju Musashi gdje se nalazi grad Edo (Tokio).²⁸ Posljednji značajni *daimyo* je bio Hojo Ujiasu, koji je bio suvremenik Takede Shingena, Uesugi Kenshina i Imagawe Yoshimota, najpoznatije ličnosti razdoblja Sengoku. Za vrijeme njegove vladavine klan je bio na vrhuncu moći i ekspanzije te se uspješno suprotstavio napadima klanova Takede i Uesugi. Njegovi nasljednici Hojo Ujimasa i Hojo Ujinao nisu bili toliko snažni te su naposljetku obojica bili poraženi od strane Toyotomija Hideyoshija 1590. godine kada je Hojo Ujimasa morao počinuti ritualno samoubojstvo (jap. *hara kiri* ili *seppuku*), a Hojo Ujinao je bio protjeran.

S druge strane, spomenuti Uesugi Kenshin i Takeda Shingen bili su ljuti rivali, ali uz izrazito poštovanje jedan prema drugom.²⁹ Ratovali su tijekom pedesetih i šezdesetih godina 16. stoljeća, a u vremenu od deset godina vodili su pet bitki na jednom istom mjestu kod Kawanakajime. U svim bitkama rezultat je bio neriješen, a sam rat je iscrpio oba klana do te mjere da nisu imali više snage za daljnje sukobe. Na krajnjem zapadu otoka Kyushu nalazio se klan Mori s *daimyom* Mori Motonari. Taj klan je dobio naziv „Hojo zapadnog Japana“ zbog

²⁵ Isto, 118.

²⁶ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, 30.

²⁷ Isto, 30.

²⁸ Isto, 32.

²⁹ Conrad Totman, *Povijest Japana*, 206-207.

izrazite ekonomske i vojne snage.³⁰ Klan Mori sukobio se s kršćanskim klanom Otomo, koji je uz pomoć Portugalaca uspio odbaciti klan Mori s otoka Kyushu. Nadalje, motiviran uspjesima protiv klana Mori, vođa klana Otomo Sorin poduzeo je ofenzivu na klan Ryuzoji 1570. godine u provinciji Chikuzen (sjever Kyushua). Opsada dvorca Sage neslavno je završila za klan Otomo te su morali odustati od daljnjih ofenziva, a dok se klan Ryuzoji, pod vodstvom Ryuzoji Takanabe, morao pripremiti za sukob s sverastućom silom klana Shimazu. *Daimyo* Shimazu Yoshihisa odlučio je poslati svoju vojsku na klan Ryuzoji, s kojom se sukobio u bitci kod Okite Nawate 1584. godine.³¹ U toj bitci klan Shimazu je pobijedio, a Ryuzoji Takanabu je poginuo u borbi te je klan Shimazu uspostavio hegemoniju nad otokom.

Kao što je već rečeno, događaji koji su se odvijali na otoku Kyushu, Shikoku i zapadnom dijelu Honshua nisu imali nikakav utjecaj na prostor središnjeg i istočnog Japana gdje je pokrenut sasvim različit proces od razdvajanja, a to je bio proces ujedinjenja.

³⁰ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, 36.

³¹ Isto, 38.

3. JAPANSKA FEUDALNA VOJSKA I RATOVANJE

Kako je rečeno, jedna od dimenzija Sengoku razdoblja je dimenzija vremena u kojem se očituje neprekidna evolucija vojski, naoružanja i taktika. Zbog svoje izolacije, Japan je imao priliku razvijati svoj autohtoni način ratovanja, viđen nigdje drugdje u svijetu. To se najviše očituje u njihovom naoružanju gdje je glavna karakteristika potpuno nekorištenje štitova u borbama. Naime, asimetrični kompozitni luk *yumi* imao je presnažnu probojnost, pri čemu bi se trebali koristiti teški željezni štitovi kako bi se zaustavila strijela, a to je bilo vrlo nepraktično.³² Također, luk je zahtijevao izuzetnu snagu strijelaca te dugotrajnu obuku korištenja i vježbanja preciznosti. Nadalje, od mačeva korištena je duga *katana* za blisku borbu i manji *wakizashi* kao pomoćno oružje. Oba mača su bila dvoručno oružje te su bili izrađivani posebnim i kompliciranim tehnikama kovanja, pri čemu *katana* slovi kao najoštrij i najizdržljiviji mač u povijesti ratovanja.³³

S druge strane, najmasovnije proizvedeno i korišteno oružje je koplje *yari*, a koristili su ga svi tipovi jedinica u vojsci. Također, korištena je i *naginata*, koplje koje je imalo sječivo na vrhu, tj. rezultat kombiniranja *katane* i *yarija*. Velika probojnost hladnog oružja, uz luk, utjecala je na to da se štitovi ne mogu koristiti. Najviše promjena u ratovanju ipak je donijela *tanegashima*, puška fitiljača ili arkebuza koju su donijeli Portugalci sredinom 16. stoljeća kao rezultat trgovine s pojedinačnim feudalcima.³⁴

Oklop je bio sastavljen od metalnih ili kožno-metalnih ploča, povezanih kožnim ili svilenim trakama. Cilj oklopa nije bio blokirati udarac ili projektil, već ga deflektirati, tj. skrenuti putanju u drugom smjeru. Za razliku od Europe, koja je u srednjem vijeku davala značajan naglasak na konjaništvo, u Japanu je pješaštvo imalo veću ulogu jer su japanski konji bili sitne građe.³⁵ Zbog toga je prosječan pješak, naoružan kopljem *yari*, bio ravnopravan konjaniku. Što se tiče taktike u borbi sve do sredine 16. stoljeća vojnici su se borili individualno bez čvrstih i kompaktnih formacija. Naime, razlog je bio u sakupljanju protivničkih glava. Kako bi prosječan vojnici (samuraj ili običan pješak) mogao napredovati u vojsci i društvu morao je pobijediti protivnika višeg ranga i odsjeći mu glavu kao dokaz. Kako se taj proces događao usred borbe, zbog moguće krađe protivničkih glava, bitke su bile izrazito kaotične, a vojnici neorganizirani. Ipak s jačanjem autoriteta pojedinačnih *daimyoo*, disciplina i organiziranost počela se uvoditi

³² Marinko Ogorec, *Pješaštvo: povijesni razvoj i perspektive*, Zagreb, 2011., 99.

³³ Isto, 99.

³⁴ George Elison, Bardwell L. Smith, *Warlords, Artists and Commoners: Japan in the Sixteenth Century*, 258-269.

³⁵ Marinko Ogorec, *Pješaštvo: povijesni razvoj i perspektive*, Zagreb, 101.

među vojnicima te su se sredinom 16. stoljeća japanske vojske doista borile u formacijama.³⁶ Još jedna karakteristika japanskog ratovanja u razdoblju Sengoku je bio naglasak na opsadama tvrđava. Razvoj dvoraca tekao je sporo i postupno te su bili u potpunosti različiti od europskih dvoraca. Naime, dvorci su se gradili na vrhu brda ili planine, dosipavanjem zemlje i postavljanjem palisada te su tako dobili naziv *yamashiro*, tj. planinski dvorac. Ipak, japanski zid nije bio isti kao i europski jer kada bi se vojnici popeli i preskočili japanski zid, susreli bi se s ravnom terasom dvorca gdje su se vodile bitke kao da su na bojnopolju. Zbog opasnosti od potresa i erozije tla, dvorci su se počeli graditi s kamenim zidovima, umjesto zemlje nadosipavao se kamen kao temelj.³⁷

Nadalje, posljednja karakteristika japanskog ratovanja je bio izrazito tolerantan odnos vojski prema civilnom stanovništvu. Seljaci su se smatrali resursom osvajanja, ali i novačenja te je zbog toga često bilo zabranjeno bilo kakvo maltretiranje civila, ali ipak bilo je slučajeva gdje se ta praksa nije poštovala.

3.1. Samuraji i put ratnika *bushido*

Samuraji kao vojnička kasta pojavila se u razdoblju Heian tijekom 8. stoljeća kao rezultat neefikasnosti tadašnje japanske regularne vojske u ratu protiv naroda Emishi.³⁸ Tadašnji model provincijalnog novačenja zamijenjen je regrutiranjem mladića iz bogatih obitelji koji su posjedovali vještine jahanja i streličarstva. U početku su bili u službi cara i dvorske aristokracije, ali njihovo uzdizanje započinje tijekom Gempejskog rata u 12. stoljeću. S dolaskom Kamakure šogunata i vojne diktature, naglasak na vojnom staležu, koji će pomoći šogunatu u održavanju reda i stabilnosti, bio je od izrazite važnosti. Zbog toga je veleposjednicima omogućeno da stvaraju vojske samuraja radi obrane svojih područja od pobunjenika i pljačkaša.³⁹

Samuraji su u početku bili konjanici te su cijenili luk kao glavno oružje, ali zbog evolucije oružja i taktike, pokazalo se kako su u toj ulozi manje efektivni nego prosječni pješaci. Zbog toga ulaskom u razdoblje Sengoku samuraji su kao glavno oružje koristili koplje *yari*, kao rezultat jačanja pješaštva, ali samog konjaništva se nisu odrekli jer su konji bili rezervirani samo za samuraje. Također, mač *katana* je mnogim samurajima bilo glavno oružje te se često može reći kako je *katana* „duša samuraja“. Najupečatljiviji dio opreme samuraja je njihov oklop i kaciga *kabuto*, koja je bila specifična i unikatna po svojim dodacima i ukrasima za svakog

³⁶ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, 15.

³⁷ Isto, 20-22.

³⁸ Marinko Ogorec, *Pješaštvo: povijesni razvoj i perspektive*, Zagreb, 98.

³⁹ Yamamoto Tsunemoto, *Umijeće samuraja*, Zagreb, 2008., 9.

samuraja.⁴⁰ Neizostavan je i *nobori*, vertikalna zastava koja je razdvajala pojedinačne jedinice u vojsci. Još važnija oprema za identifikaciju samuraja i ostalih vojnika je *sashimono*, vertikalna zastava koja bi se nalazila na leđima vojnika kako bi se odredila pripadnost pojedinačnim klanovima.⁴¹ Evolucija samuraja, kao i svakog tipa vojnog staleža, odvijala se kroz nekoliko faza. Početna faza ratova razdoblja Sengoku očitovala se u vojskama sačinjenima isključivo od samuraja, ali zbog velikih žrtava obični civili su se počeli regrutirati, a samuraji su postali vojni časnici.

Međutim, najznačajnija ostavština samuraja je njihova ratna i životna filozofija, tj. *bushido*. „*Bushido* je, dakle, kodeks moralnih načela kojih su se vitezovi (samuraji) trebali pridržavati. To nije pisani kodeks; u najboljem slučaju, sastoji se od nekoliko maksima koje su se prenosile usmenom predajom ili su zabilježene perom nekog slavnog ratnika ili učenjaka“.⁴² Kao glavni izvori *bushida* su zen budizam i šintoizam, kao najsnažnija religija u tadašnjem Japanu. Vjernost vladaru, štovanje predaka i njihove uspomene, poštovanje prema starijima i roditeljima jedni su od najprepoznatljivijih obilježja *bushida*. Osam temeljnih vrlina iz *bushida* su pravednost, hrabrost, dobrohotnost, ugladenost, istinoljubivost, čast, vjernost i samokontrola.⁴³

Povijest samuraja može se podijeliti na tri razdoblja. Prvo razdoblje je „uspon samuraja“ koje je trajalo od osnutka Kamakure šogunata 1185. godine do slabljenja Ashikaga šogunata sredinom 15. stoljeća. Drugo razdoblje je „vrhunac samuraja“ koje je trajalo od Oninskog rata do završetka 16. stoljeća s osnutkom Tokugawe šogunata 1603. godine. Posljednje, treće razdoblje je „pad samuraja“ koje je trajalo od osnutka Tokugawe šogunata do njegovog ukidanja 1868. godine.⁴⁴

3.2. Ashigaru jedinice

Kao rezultat sve većih žrtava samuraja u razdoblju Sengoku i povećanja samih vojski, vojni zapovjednici su bili prisiljeni regrutirati obične seljake i civile u vojsku. Kako su samurajske vojske bile relativno male, novačenje seljaka u vojsku stvorilo je izrazito mnogobrojne vojske koje su često prelazile preko 10 000 ljudi. Ta brojka je u Europi, za tadašnje vrijeme, bila nedostižna. Seljaci su stoga bili prisilno unovačeni, ali su i vlastitom odlukom odlazili u vojsku, prije svega zbog mogućnosti napredovanja i bogatstva, zbog tradicionalne vojne prakse

⁴⁰ Marinko Ogorec, *Pješaštvo: povijesni razvoj i perspektive*, 99.

⁴¹ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, 26.

⁴² Inazo Nitobe, *Bushido: Kodeks samuraja*, 21.

⁴³ Isto, 30.

⁴⁴ R.H.P. Mason, J.G. Caiger, *A History of Japan*, 260.

„sakupljanja glava“.⁴⁵ Naziv *ashigaru* je u prijevodu značio „lagana noga“ te se u početku odnosio samo na seljake, a dok se, kako su ratovi bjesnili, počeo odnositi na sve vojnike koji nisu samuraji. Mnogi zapovjednici, poput Ode Nobunage, su prepoznali potencijal *ashigaru* jedinica te su uvidjeli da uz malo discipline i uvježbavanja, seljaci mogu parirati samurajima u borbi. Naime, *ashigaru* trupe su bile naoružane često samo kopljem *yari* ili lukom, a kako je luk zahtijevao dugogodišnje naporno uvježbavanje, bilo je potrebno uvesti novinu koja će lansirati *ashigaru* jedinice na vrh japanskog ratovanja.⁴⁶

Tako su bili opremljeni *tanegashinama*, tj. arkebutama koje su pokazale kako su samuraji, koji su čitav život uvježbavali borbene vještine, bili lak plijen za manje iskusne *ashigaru* jedinice. Upravo zbog te činjenice, samuraji su prezirali korištenje vatrenog oružja pošto su samo „nečasni“ *ashigaru* vojnici željni slave i samurajske glave bili sposobni za korištenje arkebuze.⁴⁷ Ipak, pod utjecajem svojih zapovjednika, ali i pojedinačnih teških situacija, *ashigaru* jedinice postupno su stekle očekivanu disciplinu i kolektivnu borbu u formacijama.

3.3. *Shinobi*, ratnici iz tame

Paralelno s razvojem staleža samuraja i njihovog načina ratovanja te kodeksa časti, na sceni japanskog ratovanja pojavili su se ratnici čiste suprotnosti od samuraja. „Radi se o ninjama (poznatim i pod nazivom *shinobi*), od kojih je medijska mašinerija suvremenog svijeta stvorila romantiziranu predstavu pozitivnih heroja i neustrašivih boraca za pravdu, s gotovo nadnaravnim vještinama i sposobnostima“.⁴⁸ Povijest ipak o njima govori drugačije jer su upravo oni obavljali „prljave“ i nečasne poslove kao što su atentati, špijunaža, sabotaza, pa čak i terorizam, sve to u službi novca. Ljudi koji su se novačili u ninje bili su često bez ikakve životne perspektive, zločinci i bjegunci pred zakonom. Također, razvili su svoj način nekonvencionalnog ratovanja i naoružavanja, pri čemu su koristili sve što im se nudilo. Tako su često izrađivali tipove oružja kojima je nemoguće odrediti ime.

Najpoznatija oružja koja su koristili su *shuriken* (zvijezde oštarih rubova), *nunchaku* (spojene palice) i *fukiya* (puhaljka za otrovne strelice).⁴⁹ Njihov način vojne obuke, zvan *kisho*, bio je obvezan za sve vojnike u klanu Hattori, koji se nalazio u provinciji Iga nedaleko od Kyota. S obzirom na njihove „nečasne“ radnje i usluge, brojni veleposjednici, koji su se hvalili besprijekornim služenjem *bushida*, masovno su licemjerno koristili ninje u svoje svrhe.⁵⁰

⁴⁵ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, 15.

⁴⁶ Isto, 16.

⁴⁷ R.H.P. Mason, J.G. Caiger, *A History of Japan*, 176.

⁴⁸ Marinko Ogorec, *Pješaštvo: povijesni razvoj i perspektive*, 101.

⁴⁹ Isto, 102.

⁵⁰ Isto, 102.

4. DOBA UJEDINJENJA

Kako je proces razdvajanja tijekom pedesetih i šezdesetih godina 16. stoljeća bio na vrhuncu, malo tko je imao ambicije i sredstva za ujedinjenjem razjedinjene zemlje u jednu cjelinu. Brojni veliki feudalci, poput Takede Shingena i Uesugi Kenshina, bili su iscrpljeni međusobnim borbama te su često završavali u *status quo* pozicijama. Iako je politička struktura države postojala, trebalo je ujediniti „državice“, koje su sada zbog desetljeća autonomije i decentraliziranosti bile izrazito razvijene.⁵¹

To se odnosi na razvijenost poljoprivrede, navodnjavanja, administracije, proizvodnje, a naročito vojnih struktura, tj. vojnih tvrđava. Na temelju toga, Japan je bio spreman za ujedinjenje, ali je tražio dovoljno snažne i odvažne feodalce koji će to ostvariti. Međutim, na povijesnu scenu su nastupila trojica velikih ujedinitelja, a to su Oda Nobunaga, Toyotomi Hideyoshi i Tokugawa Ieyasu.⁵²

4.1. Oda Nobunaga

Oda Nobunaga rođen je 1534. godine u provinciji Owari kao drugi sin Ode Nobuhide. Kako je Nobuhida umro 1551. godine došlo je do krize oko nasljeđivanja između Nobunage i njegovog brata Nobuyukija, ali je Nobunaga do 1559. godine uspio ukloniti sve prepreke.⁵³ Međutim, vladar provincije Suruga Imagawa Yoshimoto imao je veće ambicije i geografsku prednost nego ostali feudalci. Naime, put Tokaido prolazio je južnom obalom Japana od Kyota do Kanto ravnice, a bio je zaštićen planinama na sjeveru od bilo kakvih napada. Upravo zbog toga, klanovi koji su imali svoj položaj na tom strateškom putu imali su najbolje šanse za ujedinjenje Japana. Osim klana Ode i Imagawe na tom putu nalazio se i klan Tokugawa. Oda Nobunaga i Imagawa Yoshimoto sukobili su se 1560. godine kod Okehazame. Kako je Imagawa imao dvanaest puta veću vojsku, bio je toliko uvjeren u pobjedu da je dopustio vojnicima održavanje slavlja prije bitke. Oda Nobunaga ugrabio je tu priliku te su pod okriljem snažne oluje napali položaje Imagawe te Yoshimoti odsjekli glavu.⁵⁴

Nedugo poslije bitke, Imagawin časnik i vazal Matsuidara, poznat kao Tokugawa Ieyasu, se 1561. godine pridružio Odi Nobunagi. Osiguravši tako svoje istočno krilo Oda Nobunaga uputio se prema središnjem Japanu, a na putu su mu se nalazile provincije Mino i Omi. Provincijom Omi vladao je klan Asai s kojim se sklopio ženidbeni sporazum, a dok je provincijom Omi vladao klan Sakai kojeg je 1567. godine morao napasti i osvojiti. U tome mu

⁵¹ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 123.

⁵² Miroslav Brandt, *Velika ilustrirana povijest svijeta 11: 1454-1600*, 5127.

⁵³ Isto, 123.

⁵⁴ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, 42-43.

je pomogao Toyotomi Hideyoshi, koji je otkrio tajni put do tvrđave. Tako je Oda Nobunaga, ne znajući za to, imao uz sebe buduća dva ujedinitelja. Za svoj uspjeh dobio je pohvalu od cara Oogimachija te mu je čak savjetovao da obnovi šogunat, pri čemu ga je 1568. godine Ashikaga Yoshiaki zamolio da mu pomogne u restauraciji šogunata.⁵⁵ Tako se Nobunaga zaputio prema Kyotu, ali na putu mu je stajao klan Kitabatake kojeg je pobijedio na bojnom polju 1568. godine. Iste godine Nobunaga je ušao u Kyoto, a Yoshiaki je postao šogunom. Dvorski plemići, sumnjičavi prema svim „osloboditeljima“ Kyota, uvidjeli su u Nobunagi i njegovoj discipliniranoj vojsci priliku za povratkom svoje zemlje, što su i dobili.

Međutim, Nobunaga nije na tome stao već je 1570. godine ratovao protiv klana Asai i Asakura te ih pobijedio u bitci kod rijeke Anegawe.⁵⁶ Kako je šogun Yoshiaki pravio probleme Nobunagi iza leđa, misleći da može držati Nobunagu pod svojom kontrolom, Oda Nobunaga ga je 1573. godine istjerao iz Kyota. Sama titula šoguna mu je i dalje ostala, ali nije imao nikakvog utjecaja te je time završilo razdoblje Muromachi, koje je započelo 1333. godine s osnutkom Ashikaga šogunata. Nastupa razdoblje Azuchi-Momoyama koje traje do 1600. godine. Tijekom sedamdesetih godina 16. stoljeća Nobunaga je neprekidno ratovao protiv *Ikko* sekte, pripadnici Jodo Shinshu budizma, pri čemu je razvio svoju mržnju prema samostanima čineći brojne ratne zločine nad civilima.⁵⁷

Ipak, na istoku je rasla prijetnja od klana Takede, naročito prema Nobunaginom savezniku Tokugawi Ieyasu, koji je branio istočno krilo. Oda Nobunaga mu je priskočio u pomoć te u bitci kod Nagashina 1575. godine porazio konjanike Takede Katsuyoria. Bitka je značajna jer je Nobunaga koristio arkebuze, pri čemu su se vojnici u tri reda nalazili iza palisada, kako ih konjanici ne bi mogli preskočiti. Kako je Oda Nobunaga slomio sve svoje protivnike, skoncentrirao se na uređivanje osvojenih područja i unapređivanju svoje infrastrukture. Tako je 1576. godine sagradio dvorac Azuchi, po čemu je ovo razdoblje i dobilo ime.

Do godine 1582. Nobunaga je vladao s jedanaest provincija središnjeg Japana, a najveći trn u oku mu je bio klan Mori, koji je vladao jugozapadnim dijelom Honshua. Zato je naredio Toyotomi Hideyoshiju da krene južnim putem, a Akechiju Mitsushideu da krene sjevernim putem gdje će mu prvi cilj biti provincija Tamba. Ipak, umjesto da krene u Tambu Akechi je poveo svoju vojsku prema Kyotu 1582. godine i opkolio samostan Honnoji gdje se nalazio Nobunaga.⁵⁸ Vidjevši kako nema izlaza iz ove situacije Oda Nobunaga je počinio

⁵⁵ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 125.

⁵⁶ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, 43.

⁵⁷ R.H.P. Mason, J.G. Caiger, *A History of Japan*, 175.

⁵⁸ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 130.

samoubojstvo, a razlog Akechijeve osvete bila je Nobunagina nemilosrdnost prema zarobljenicima. Naime, Akechi je poštedito vodstvo klana Hatano te ih poslao Nobunagi, a on je naredio da im odsijeku glave 1579. godine. Zgroženi tim činom izdaje ubili su Akechijevu majku što je očito nagnalo Akechija takav čin. Sam karakter Nobunage tadašnji isusovci su ocijenili kao pozitivan u japanskoj povijesti, ističući njegovu hrabrost i odlučnost.

Međutim, japanski izvori govore kako je Oda Nobunaga bio ključna ličnost u Japanu, ali čovjek s izrazitim kompleksom osvećivanja, nemilosrdnosti i krvoločnosti. Naročito je prezirao budističke sekte i samostane, nad kojima je izvršio velika zvjerstva, naročito 1574. godine kada je opkolio 20 000 vojnika, žena i djece te ih žive zapalio.⁵⁹ Bio je savršen primjer makijavelističkog vladara, koji je iskorištavao sva sredstva na raspolaganju kako bi dostigao svoj cilj.

4.2. Toyotomi Hideyoshi

Toyotomi Hideyoshi, prvotno zvan Hiyoshimaru, rodio se 1537. godine u provinciji Owari kao sin *ashigaru* vojnika Yaemona. Imao je polubrata Hidenagu s kojim je bio u odličnim odnosima sve do kraja života. Svoju vojnu karijeru započeo je 1560. godine u bitci kod Okehazame na strani Ode Nobunage. Sudjelovao je u svim Nobunaginim pohodima te je često Hideyoshi bio odgovoran za Nobunagine pobjede zbog svoje izrazite vojne i diplomatske vještine. Kada je Nobunaga umro 1582. godine Hideyoshi je brzo porazio Akechija kod mjesta Yamazaki, pri čemu je Akechi poginuo.⁶⁰ Ubrzo je osnovao vlastiti klan Toyotomi, a članovi su bili on i polubrat Hidenaga. Nakon osvećivanja Nobunagine smrti Hideyoshi sudjeluje na sastanku s Nobunaginim generalima, a odlučeno je kako će Hideyoshi prezeti tri provincije, a dok će ostali generali preuzeti ostale provincije. Ubrzo je izbio sukob između generala, ali i pobuna Nobunaginog sina Nobutake. Godine 1583. godine general Shibata Katsuei krenuo je sa svojom vojskom protiv Hideyoshija, a isto tako je Nobutaka napao dvorac Ogaki.⁶¹

Hideyoshi je uspio poraziti koaliciju Nobunaginih generala predvođene Shibatom u bitci kod Shizugatake 1583. godine. Ubrzo je Hideyoshi osvojio i Shibatovu utvrdu Kitanasho, pri čemu je Shibata počinio samoubojstvo. Nakratko se sukobio s Tokugawom Ieyasuom kod Nagatuke 1584. godine, ali ubrzo su zapovjednici vidjeli besmislenost međusobne borbe. Hideyoshi se nakon toga okrenuo osvajanju dva velika otoka, Kyushu i Shikoku.⁶² Na otoku Shikoku suprotstavio mu se Chosokabe Motochika, ali je ubrzo pobijeden te mu je ostavljena samo

⁵⁹ Isto, 131.

⁶⁰ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, 53-54.

⁶¹ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 132.

⁶² Isto, 134.

provincija Tosa. U kolovozu 1584. godine car je dodijelio Hideyoshiju titulu *kampaku*, tj. carskog namjesnika ili regenta. Nadalje, uslijedio je napad na otok Kyushu gdje su se odvijale borbe između klana Shimazu s jedne strane i klanova Otomo i Ryuzoji s druge strane.⁶³ Kako Hideyoshi nije mogao diplomatski utjecati na Shimazu Yoshihisu, vođu klana, da prestane napadati klan Otomo, Hideyoshi se odlučio za mobilizaciju 200 000 vojnika. Godine 1587. izvršio je invaziju na otok Kyushu te je ubrzo pobijedio klan Shizamu. Za razliku od Nobunage, koji bi odsjekao glave svim pripadnicima nekog klana, Hideyoshi je poštedio ključne članove klana Shimazu te im ostavio južni dio otoka, a dok su mu se oni morali zakleti na vjernost.

Slično tome, Hideyoshi se susreo s tamošnjim kršćanima, koji su činili pozamašan postotak stanovništva otoka Kyushu.⁶⁴ Proces ujedinjenja Japana nastavio se s Hideyoshivim pohodom na istok Honshua, tj. na područja Kanto nizine i sjeverno od nje. Na putu mu je opet stajao Tokugawa Ieyasu, ali ovaj put Ieyasu mu se pokorio, pa čak i zatražio pomoć protiv klana Hojo. Hideyoshi je za početak postupio kao i svaki put, naredio je Hojo Ujimasi da se podčini njegovoj vlasti, što je ovaj odbio. Kako je utvrda Odawara nadzirala ključne puteve, priobalni Tokaido i planinski Nakasendo, Hideyoshi je s 200 000 vojnika 1590. godine krenuo prema Kanto nizini.⁶⁵ Hideyoshi je započeo proces opsade i izgladnjivanje utvrde, a da je pri tome za svoje vojnike organizirao razne zabave i manifestacije. Klan Hojo se predao, a Ujimasa i Ujiture su morali učiniti samoubojstvo.

Do kraja 1590. godine Hideyoshi je postao vladarem Japana, a zahvaljujući provincijama koje su bile izrazito dobro razvijene i organizirane, naročito u Kanto nizini, Hideyoshi je morao samo riješiti pitanje upravljanja provincijama. Dodjeljivao ih je svojim vjernim generalima i vazalima kako se prijašnji scenarij Ashikaga šogunata ne bi ponovno dogodio.⁶⁶ Ubrzo je uslijedilo najveće iznenađenje od Hideyoshija, a to je bila invazija Koreje 1592. godine, a sam rat je trajao do 1598. godine. Hideyoshi je zatražio od korejskog kralja Seonjoa slobodan prolaz u Kinu, što je on odbio. Prva invazija dogodila se 1592. godine, a druga je uslijedila tek 1597. godine. Rat se vodio s promjenjivom srećom, ali je Hideyoshi 1598. godine povukao svoju vojsku iz Koreje vjerujući kako je u ratu pobijedio.⁶⁷ Što se tiče uprave zemljom Hideyoshi je 1588. godine donio zakon pri čemu je zabranio svim seljacima držanje oružja, kako bi zauvijek obustavio seljačke pobune. Slično tome, godine 1591. donio je zakon po kojima je učvrstio feudalne odnose i ukinuo stalešku pokretljivost i napredovanje seljaka. Time je htio čvršće

⁶³ Conrad Totman, *Povijest Japana*, 211-212.

⁶⁴ George Elison, Bardwell L. Smith, *Warlords, Artists and Commoners: Japan in the Sixteenth Century*, 68-69.

⁶⁵ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 137.

⁶⁶ R.H.P. Mason, J.G. Caiger, *A History of Japan*, 177.

⁶⁷ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, 71-72.

vezati seljake za zemlju, a samuraje učiniti profesionalnim ratnicima. Što se tiče gradnje, najpoznatija građevina je tvrđava u Osaki, sagrađena 1583. godine. Kako je Nobunaga imao prijateljski odnos s kršćanima, prije svega zbog trgovine oružjem, takav odnos njegovao je i Hideyoshi sve do 1587. godine kada je uslijedio progon kršćana.⁶⁸ Najgori progon i krvoproliće dogodio se 1597. godine kada je razapeto na križ i ubijeno dvadeset i šest kršćana. Kako Hideyoshiju nakon smrti sina Tsurumatsua više nije preostalo nasljednika, imenovao je svog nećaka Hidetsugua *kampakuom*, tj. regentom, a sebi je dodijelio naziv *tairo*, umirovljeni regent. Međutim, njegova konkubina rodila mu je sina Hideyorija 1593. godine te je prognao Hidetsugua i naredio mu samoubojstvo.⁶⁹ Ubrzo je naredio smaknuće svih članove Hidetsuguove obitelji, što je zaprepastilo njegovu okolinu znajući kako je Hideyoshi prije uvijek štedio živote.

Kako je bio bolestan 1593. godine formirao je Vrhovno vijeće petorice, u kojem je bio Tokugawa Ieyasu, a njihova funkcija je bila vladati državom sve do Hideyorijeve punoljetnosti. Toyotomi Hideyoshi umro je u rujnu 1598. u 63. godini života.⁷⁰ Toyotomi Hideyoshi je smatran najznačajnijom ličnošću u povijesti Japana te je proglašen šintoističkim božanstvom Hokoku, tj. „bogatstvo nacije“. Naime, činjenica da je kao siromašan seljak i beskućnik bez prezimena postao vladar Japana, uzdiže japanski nacionalni duh. Iako je bio manje krvoločan i nemilosrdan od Ode Nobunage, može se vidjeti kako je prema završetku svog života učinio mnoga djela koja nisu karakteristična za njega.⁷¹

4.3. Tokugawa Ieyasu

Tokugawa Ieyasu, zvan Matsuidara Takechiyo, Motonabu i Motoyasu, rodio se 1543. godine u provinciji Mikawa kao sin *daimyoa* Matsuidare Hirotade. Svoje djetinjstvo je proveo u burnom razdoblju pedesetih godina 16. stoljeća kada su se sukobljavali klanovi Oda i Imagawa. Nakon Nobunagine pobjede nad Imagawa Yoshimotom 1560. godine, Ieyasu se odlučio na stabiliziranje svoje provincije i utvrđivanje vlasti nad svojim vazalima.⁷² Godine 1567. promijenio je svoje ime u Tokugawa Ieyasu te je započeo svoj politički uspon. Kako je bio saveznik Ode Nobunage sudjelovao je u njegovim ratovima u središnjem Japanu, a u isto vrijeme morao se braniti od klanova Takede i Hojo. U sukobu s klanom Takeda Ieyasu se uspješno branio, pa čak porazio i ubio najpoznatijeg vojskovođu razdoblja Sengoku, Takedu

⁶⁸ George Elison, Bardwell L. Smith, *Warlords, Artists and Commoners: Japan in the Sixteenth Century*, 79.

⁶⁹ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 153.

⁷⁰ Isto, 154.

⁷¹ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, 81.

⁷² Isto, 82.

Shingena.⁷³ Nakon Nobunagine smrti, Tokugawa Ieyasu se nakratko sukobio s Toyotomi Hideyoshijem, ali ubrzo su sklopili savez i teritorijalni dogovor po kojem Ieyasu dobiva sve novostečene provincije u Kanto nizini uz gubitak svojih prijašnjih provincija na račun Hideyoshija. Tako je za prijestolnicu svog klana izabrao grad Edo, a zahvaljujući visokoj autonomiji i ratu u Koreji, koji je zaokupio Hideyoshija, Ieyasu je ubrzo postao drugim najmoćnijim čovjekom u Japanu. Nakon smrti Toyomotija Hideyoshija 1598. godine Ieyasu je bio član Vrhovnog vijeća petorice, a sam Ieyasu se bio najbogatiji s bogatstvom vrijednim 2 500 000 kokua.⁷⁴

Međutim, Vrhovno vijeće nije moglo funkcionirati upravo zato što je Hideyori imao samo pet godina, što je omogućilo svim članovima Vijeća međusobno rivalstvo i borbu za moć. Kako je Ieyasu bio najbogatiji i najmoćniji, Vrhovno vijeće se ubrzo okrenulo protiv njega i to zahvaljujući Mitsunari Ishidi, koji nije ni bio član Vrhovnog vijeća. Naime, optuživali su Ieyasua za nepotizam i sklapanje političkih brakova jer je sam *daimyo* imao šesnaestero djece. Jedna od specifičnih odlika trećeg ujedinitelja je njegova strpljivost te je zbog toga dopustio Mitsunariju da kuje političke zavjere, pa čak i sam atentat na Ieyasua.⁷⁵ Ieyasuovi generali željne osvete krenuli su na Mitsunarija, ali *daimyo* im je naredio da poštede njegov život. Zbog toga je Ieyasu odlučio 1599. godine krenuti prema dvorcu u Osaki, ali ostali regenti, negativno iznenađeni njegovom odlukom, počeli su se organizirati kako bi mu se suprotstavili.

Oni su se organizirali u „zapadnu vojsku“ predvođeni Mitsunarijem Ishidom, a dok se Ieyasuova frakcija nazivala „istočnom vojskom“.⁷⁶ Na Mitsunarijevoj strani bili su poznati i snažni klanovi Shimazu i Mori. Ieyasu je svoju vojsku podijelio na dvije grupe, prvu grupu je sam predvodio priobalnim putem Tokaido, a drugu grupu je predvodio njegov sin Hidetada planinskim putem Nakasendo. Nakon nekoliko mjeseci manevriranja i zauzimanja manjih utvrda, obje snage su se našle na prostranom polju kod Sekigahare u listopadu 1600. godine. Obje vojske brojile su približno 90 000 vojnika, a uz njih je bilo i nekoliko tisuća pojačanja koja su trebala doći u bitku.⁷⁷

Ubrzo su se u jutro 21. listopada vojske međusobno sukobile u tada najvećoj kopnenoj bitci u japanskoj povijesti. Kako se bitka protezala u neodlučan ishod, Tokugawa Ieyasu je naredio paljbu na Kobayakawu Hideakija, zapovjednika koji se kolebao na kojoj strani se boriti. Kako se Kobayakawa nalazio na strateški značajnom brdu koje je nadgledalo cijelo bojište, bilo je

⁷³ Isto, 49.

⁷⁴ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 156.

⁷⁵ Isto, 158.

⁷⁶ R.H.P. Mason, J.G. Caiger, *A History of Japan*, 191.

⁷⁷ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, 81.

ključno za Ieyasusa i Mitsunarija da se Kobayakawa uključi u bitku. Neodlučan u svojoj odluci, svojoj vojsci je naredio da napadne Mitsunarija Ishidu čime je Tokugawa Ieyasu odnio pobjedu.⁷⁸ Ieyasuov sin Hidetada ubrzo je došao na bojno polje jer je bio zadržan opsadom dvorca Ueda, ali s velikim zakašnjenjem zbog već izvojevane pobjede. Sam Mitsunari Ishida je pobjegao nakon poraza, ali je ubrzo uhvaćen i ubijen. Tokugawa Ieyasu se odmah upustio u konačno uvođenje reda u već ratom izmučenu državu.

⁷⁸ Vojin Šantić, *Japan*, 30.

5. KRAJ GRADANSKOG RATA

Nakon pobjede kod Sekigahare Tokugawa Ieyasu je nagradio svoje feudalce koji su se borili na njegovoj strani posjedima i važnim funkcijama. Ti feudanci su za nagradu dobili naziv *fudai daimyo*, tj. nasljedni feudanci. S druge strane, kaznio je one zapovjednike koji su bili protiv njega te ih protjerao s njihovih posjeda u znatno udaljenije i izoliranije krajeve Japana. Tako su dobili pogrdan naziv *tozama daimyo*, tj. vanjski feudanci.⁷⁹ Među tim klanovima su Shimazu, Mori i Chosokabe, koji je najgore prošao i izbrisan je iz japanske povijesti. Shimazu i Mori sačuvali su svoje postojanje, ali su premješteni u druge provincije, a bogatstvo im je oduzeto te će upravo ova dva klana predvoditi Meiji restauraciju.

Ipak, to je bio samo početak za Tokugawa Ieyasusa kojeg je car Go-Yozei 1603. godine proglasio šogunom. Tim činom završava razdoblje Sengoku, a započinje razdoblje Edo, prema novom glavnom gradu.⁸⁰ Iste godine dodijelio je posjed Toyotomi Hideyoriju, koji je bio velika smetnja Ieyasu, ali nije mogao ništa poduzeti iz straha od pobune njegovih generala. Kako je već imao šezdeset i dvije godine, prepustio je formalno funkciju šoguna sinu Hidetadi 1605. godine, ali zadržao je naslov *ogoshi*, tj. umirovljeni šogun koji i dalje *de facto* vlada državom. Međutim, pobuna koje se bojao dogodila se 1614. godine kada je Hideyori skupio grupu nezadovoljnih *ronina* (samuraji bez gospodara) te je Ieyasu počeo opsjedati tvrđavu Osaku, koja je pala 1615. godine.⁸¹ Sam Hideyori je počinio samoubojstvo, pri čemu je nestala bilo kakva prijatna novonastalom Tokugawa šogunatu.

Tako je ustanovljen novi oblik vladavine, umjesto naziva *bakufu* počeo se koristiti naziv *bakuhan*, gdje se riječ *baku* odnosila na vojno upravljanje, a *han* na sustav vladavine po provincijama. Za razliku od prijašnjeg sustava *bakufu* gdje su provincije i *daimyoi* nastali svojom voljom i djelovanjem, dakle odozdo, u sustavu *bakuhan* šogun je postavljao *daimyoe* u određene provincije, koje su imale autonomiju u administraciji i zakonodavstvu.⁸² Ostarjeli Ieyasu nastavio je s reformama, prije svega na području infrastrukture gdje je dao unaprijediti postojeće puteve Tokaido i Nakasendo, a isto tako započeo je proces zatvaranja Japana prema vanjskom svijetu, vjerujući kako zapadne sile nastoje destabilizirati njegovu državu. Tokugawa Ieyasu preminuo je 1616. u 75. godini života, a njegov šogunat će se održati sve do 1868. godine.⁸³ U Japanu je Ieyasu smatran staloženim i strpljivim veleposjednikom, koji je znao u

⁷⁹ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 161.

⁸⁰ Miroslav Brandt, *Velika ilustrirana povijest svijeta 11: 1454-1600*, 5129.

⁸¹ Stephen Turnbull, *Essential Histories: War in Japan 1467-1615*, 84.

⁸² Conrad Totman, *Povijest Japana*, 221.

⁸³ R.H.P. Mason, J.G. Caiger, *A History of Japan*, 263.

kojim bitkama može pobijediti, a u kojima ne. Kao vrstan političar i zapovjednik uspio je preživjeti u najtežim razdobljima građanskog rata te je imao viziju kako Japan treba izgledati.

ZAKLJUČAK

Razdoblje Sengoku obilježilo je Japan na nekoliko načina. Prvo, pokazano je koliko slabost centralnih vlasti može utjecati na povijesne prilike te razviti sasvim novi politički sustav odozdo. Taj novi politički sustav *bakufu* je na svom izdisaju bio ništa drugo nego država sačinjena od stotine nezavisnih manjih državica koje su međusobno ratovala. Drugo, Japan je doživio nekoliko evolucija i involucija. Evolucije se odnose uglavnom na području ratovanja, proizvodnje i upravljanja državom gdje se najviše očitovala rascjepkanost manjih feuda. Ta rascjepkanost je zapravo pogodovala ekonomskom i administrativnom razvoju Japana jer je upravo decentralizacija dovela do jednakog napretka u svim provincijama Japana. Involucija se odnosi na društveni aspekt gdje je onemogućena društvena pokretljivost te je feudalni sustav čvrsto uspostavljen. Treće, uviđena je želja za vanjskim znanjem, tehnologijom i robom, a u isto vrijeme odbojnost i netrpeljivost prema svim strancima koja je na kraju rezultirala u izolaciji Japana od svijeta. Četvrto, Japan je dokazao kako su, unatoč građanskom ratu i rascjepkanosti, potencijali za širenjem prema Aziji mogući, ali nedostatak informacija i predodžbe o svijetu su na kraju koštale Japan poraza. Posljednje, razdoblje Sengoku ponudilo je velika imena kao što su Takeda Shingen, Uesugi Kenshin i Hojo Ujiyasu, ali ipak trojica velikih ujedinitelja su postavili temelje za Japan kakvog danas znamo.

Komparativni zaključak o velikim ujediniteljima može se predstaviti jednom japanskom pjesmicom. „Ako kukavica ne pjeva, ubij je! Ako kukavica ne pjeva, nagovori je! Ako kukavica ne pjeva, pričekaj malo“. Prvi stih se odnosi na Odu Nobunagu i na njegovu nemilosrdnost. Drugi stih se odnosi na Toyotomi Hideyoshija i na njegovu snalažljivost te diplomaciju. Treći stih odnosi se na Tokugawu Ieyasua i na njegovu strpljivost te lukavost. Dok je Oda Nobunaga postavio temelje za ujedinjenje, Toyotomi Hideyoshi je ujedinio Japan, a sam Tokugawa Ieyasu je naslijedio i obranio prethodno navedeno. Uspio je uspostaviti režim koji će se uspjeti održati sve do 1868. godine kada ga je čimbenik vremena i povijesnog konteksta pregazio i na kraju ugasio.

LITERATURA

1. Brandt, Miroslav, *Velika ilustrirana povijest svijeta 11: 1451-1600*, Otokar Keršovani, Rijeka, 1977.
2. Elison, George, Smith, Bardwell L., *Warlords, Artists and Commoners: Japan in the Sixteenth Century*, The University Press of Hawaii, Honolulu, 1981.
3. Inazo, Nitobe, *Bushido: Kodeks samuraja*, Planetopija, Zagreb, 2007.
4. Mason, R.H.P., Caiger, J.G., *A History of Japan*, Tuttle Publishing, London, 1997.
5. Ogorec, Marinko, *Pješaštvo*, Alfa, Zagreb, 2011.
6. Pasarić, Božidar, *Kratka povijest Japana*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2010.
7. Totman, Conrad, *Povijest Japana*, Barbat, Zagreb, 2003.
8. Turnbull, Stephen, *Essential Histories: War in Japan 1457-1615*, Osprey Publishing, Oxford, 2002.
9. Šantić, Vojin, *Japan*, Kultura, Beograd, 1961.
10. Yamamoto Tsunemoto, *Umijeće samuraja*, Planetopija, Zagreb, 2008.